

Голас Радзімы

№ 49 (1515)
8 снежня 1977 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 22-і
Цана 2 кап.

Новай Канстытуцыяй СССР сярэдня адукацыя моладзі ў краіне ўпершыню аб'яўлена ўсеагульнай і абавязковай. Гэта важнейшае права гарантуецца пастаянным расшырэннем сеткі школ — толькі ў Беларусі іх будзецца штогод каля сотні, бясплатным карыстаннем вучнёўскімі падручнікамі, магчымасцю вучыцца ў школе на роднай мове, павышэннем навукова - тэарэтычнага ўзроўню выкладання. Хлопчыкі і дзяўчынкі ў савецкіх школах адначасова з агульнаадукацыйнымі дысцыплінамі засвойваюць асновы вытворчых прафесій, якія спатрэбяцца ім у будучым.

НА ЗДЫМКУ: шасцікласнікам сярэдняй школы вёскі Крупіца Мінскага раёна Святлане КОПАЧ, Гену ДЗЯМІДЧЫКУ і Сашу КАНСТАНЦІНОВІЧУ больш за іншыя прадметы падабаецца геаграфія.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

АХОВА ПРЫРОДЫ — КЛОПАТ
ДЭПУТАЦКІ

[«Для сучаснікаў і нашчадкаў»]

стар. 2—3

ЗЛАЧЫННАСЦЬ — НЕАД'ЕМНАЯ
РЫСА ЗАХОДНЯГА ЛАДУ ЖЫЦЦЯ

[Письмы суайчыннікаў чытайце]

на 4 стар.]

ВУЧЫЦЬ І ВЫХОЎВАЕ

[«Тэатр асобага прызначэння»]

стар. 7

высілася культура земляробства.

Шмат увагі члены Камісіі Вярхоўнага Савета ўдзяляюць дзейнасці мясцовых Саветаў. Нядаўна была прааналізавана работа Рэчыцкага раённага Савета. Гэты раён быў выбраны не выпадкова. У Рэчыцы шмат прамысловых прадпрыемстваў, на тэрыторыі раёна вядуцца распрацоўка і здабыча нафты, меліярацыя зямель. Раней тут дапускаліся факты безгаспадарчага выкарыстання зямельных угоддзяў, забруджвання атмасферы і водных крыніц. Вось іх усебакова і прааналізавалі члены Камісіі. У выніку ў Рэчыцкім раёне распрацаваны і цяпер ажыццяўляюцца канкрэтныя мерапрыемствы па паляпшэнню аховы навакольнага асяроддзя. Упарадкаваны, напрыклад, адвод зямельных участкаў для будаўніцтва, торфараспрацовак, здабычы нярудных выкапняў. Паменшаны памеры зямельных плошчаў, якія адводзяцца для аб'ектаў нафтавай прамысловасці. Нафтапрацоўчае прадпрыемства скараціла выкарыстанне вады для тэхналагічных патрэб. Паменшылася і забруджванне атмасфернага паветра. Патушаны факелы газу высокага і сярэдняга ціску. Увесь газ паступае для перапрацоўкі на завод.

У полі зроку членаў Камісіі па ахове прыроды нярэдка аказваюцца цэлыя міністэрствы. Сёлета, напрыклад, дэпутаты вывучылі стан работ па ахове навакольнага асяроддзя на

прадпрыемствах Міністэрства харчовай прамысловасці БССР. У ходзе праверкі выявілі недахопы ў пытаннях выкарыстання вады, аховы водных крыніц і атмасфернага паветра ад забруджвання. І трэба сказаць, што кіраўніцтва міністэрства правільна адраагавала на крытыку, якой яго падверглі дэпутаты на пасяджэнні Камісіі. Пастанова Камісіі разгледзела калегія міністэрства, былі наменшаны меры па паскарэнню будаўніцтва ачышчальных збудаванняў на шэрагу прадпрыемстваў галіны.

Падобных прыкладаў дэпутацкага клопату аб ахове прыроды краю і яе багаццяў можна прывесці яшчэ нямала. Дзейнасць жа Камісіі надзвычай шматбаковая і, практычна, бесперапынная. І тое, што пытаннямі аховы навакольнага асяроддзя ў нас так непасрэдна і актыўна займаюцца самі заканадаўцы, у немалой ступені тлумачыць адсутнасць у рэспубліцы драматычных экалагічных сітуацый, якія б пагражалі здароўю людзей, вялі да масавай гібелі лясоў, вадаёмаў, забруджвання паветра. Такім чынам, канкрэтнае рашэнне экалагічных праблем у маштабе рэспублікі мы разглядаем як свой пачэсны ўклад у адну з галоўных задач, што стаяць зараз перад чалавецтвам, — захаваць нашу планету прыдатнай для жыцця нашчадкаў.

Іван БЕРАСЦЕНЬ,
загадчык аддзела Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР.

Гарады Беларусі

разование, медицинское обслуживание, на отдых, материальное обеспечение в случае временной или полной утраты трудоспособности, на бесплатно предоставляемое жилье при самой низкой в мире квартирной плате (неизменной с 1928 года) и другие социальные блага.

За счет общественных фондов потребления осуществляется также систематическое повышение пенсий (общая численность пенсионеров в СССР достигает 46 миллионов человек, что в значительной мере связано с более низким, чем в большинстве стран, возрастом, дающим право на пенсию: для женщин — 55, мужчин — 60 лет), увеличение пособий на детей, их содержание в детских яслях-садах и др.

Главная социальная функция создаваемых государством общественных фондов потребления — способствовать выравниванию социально-экономического положения советских граждан. С учетом этого они растут более высокими темпами, чем оплата по труду. Сегодня общественные фонды потребления увеличивают доходы средней семьи более чем на треть.

ВНУТРЕННИЙ РЫНОК: НОВЫЕ КРИТЕРИИ

Чем же «отвечает» производственная сфера на увеличение доходов населения?

Один из обобщающих показателей роста потребления всей совокупности жизненных благ — реальные доходы, исчисляемые в сопоставимых ценах. В 1976 году они в расчете на одного работающего превысили уровень 1913 года у рабочих промышленности и строительства в 9,7, у крестьян — в 14,1 раза. По сравнению с 1940 годом реальные доходы увеличились соответственно в 3,6 и 6 раз.

Возьмем сферу питания. Вот как изменилось в СССР потребление основных продуктов в расчете на одного человека (в килограммах):

	1913 г.	1965 г.	1976 г.
Мясные продукты	29	41	55
Молочные продукты	154	251	315
Рыбные продукты	6,7	12,6	18,5
Яйца (штук)	48	124	202
Овощи и бахчевые	40	72	87
Картофель	114	142	119
Хлебные продукты	200	156	142

Давно решив проблему обеспечения всех граждан продовольствием с точки зрения калорийности, Советское государство последовательно проводит линию на улучшение структуры питания населения за счет преимущественного роста наиболее полноценных продуктов (прежде всего, животноводства) при естественном сокращении потребления хлеба и картофеля.

Большие изменения произошли также в производстве и сбыте таких предметов массового спроса, как одежда, обувь, мебель и др. Сегодня в расчете на одного человека СССР производит тканей больше, чем Великобритания, Франция и ФРГ, превосходит США по выпуску шерстяных, льняных и хлопчатобумажных тканей, приблизился к Великобритании и Франции по изготовлению трикотажных изделий, к США — по обуви.

В условиях относительного насыщения внутреннего рынка на первый план вышла задача улучшения качества и расширения ассортимента изделий в соответствии с возрастающим спросом населения. В специальном постановлении ЦК КПСС и Совета Министров СССР, опубликованном в январе 1977 года, предусматривается более высокое, чем планировалось в начале пятилетия, увеличение выпуска товаров массового спроса, улучшение их качества.

Добавим к этому большой прогресс в области жилищного строительства (за последние 20 лет улучшены жилищные условия 220 миллионам человек), успехи СССР в развитии народного образования и культуры, здравоохранения, охраны окружающей среды и др. Все это, вместе взятое, — весомые достижения на пути к той конечной цели, которую поставило перед собой социалистическое общество.

Александр СМЕРНОВ,
начальник подотдела социальных проблем
и уровня жизни народа Госплана СССР,
АПН.

МАГИЛЁЎ

Больш як 700-гадовая гісторыя гэтага горада на Дняпры выключна багатая падзеямі. Летаніс барацьбы магільяўчан за свабоду і лепшае жыццё захоўвае нямала дат і імён.

Тут змагаліся паўстаўшыя рамеснікі на чале са Стахорам Мітковічам, тут, на берагах Дняпра, адбыліся гарацкія бітвы з напалеонаўскамі войскамі, у Магілёве былі вялікі рускі паэт А. Пушкін і дзекабрысты Пецсель, Бястужаў-Румін і М. Мураўёў-Апостал.

З Магілёвам непару́на звязаны рэвалюцыйныя па-

дзеі ў Беларусі. Менавіта тут закончылася праўленне апошняга рускага цара Мікалая II.

Яскрава старонкі ў гісторыю горада ўпісалі магільяўчане гераічнай 25-дзённай абаронай Магілёва ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Магілёў сёння — буйны прамысловы і культурны цэнтр нашай рэспублікі. Сярод прадпрыемстваў горада найбольш значныя камбінат штучнага валакна, аўтамабільны, ліфтабудаўнічы і металургічны заводы. Прадукцыя іх ідзе ва ўсе

куткі Савецкага Саюза і ў зарубезжныя краіны. У горадзе дзесяткі школ і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, педагагічны і машынабудаўнічы інстытуты, тэатр і дамы культуры.

Я. КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: помнік У. І. Леніну ля Дома Саветаў; на адным з бульвараў горада; гасцініца «Магілёў»; Магілёў вечарам; званіца Нікольскай царквы—помнік архітэктуры XVII стагоддзя; Магілёўскі абласны краязнаўчы музей.

Фота аўтара.

ГЛЕДЗЯЧЫ НА КАЛЯНДАР

Дарагія сябры, супрацоўнікі «Голасу Радзімы»!

Перш за ўсё прыміце сяброўскую падзяку за дасланы вамі адрыўны календар, якім я заўсёды карыстаюся. Не тое, каб без вашага календара я згубіў лік дням, не, тут зусім іншае. Мне цікавы адваротны бок лістка, бо на гэтым баку кожны дзень чытаю аб нечым цікавым. Гэта значыць, што я кожны дзень размаўляю са сваёй Радзімай — вось што для мяне галоўнае.

На лістку напісана: «Шасцідзiesiąты год Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі». Мяне рэвалюцыя застала ў дзесяцігадовым узросце. Цяпер я ўжо стары, а Кастрычнік увесь час набрае вышыню. Аб гэтым нам раскажваюць «Голас Радзімы», іншыя газеты і часопісы з Радзімы і, вядома, календар. На самай справе, як парознаму выглядае сучасны свет. У вас адкрыцці і дасягненні — новы горад, новы завод, новая шахта, новая чыгунка, новая электрастанцыя, канал або арашальная сістэма. Ну, а якія паўсядзённым навіны ў нас? У адным месцы закрылі частку чыгункі, у другім — абанкруцілася прадпрыемства, дзесьці закрылася шахта, недзе абрававалі банк...

АМЕРЫКА ЭКСПАРТУЕ НАСІЛЛЕ

У нас у Аўстраліі, калі вы ўключыце тэлевізар, то ў першую чаргу ўбачыце мардабой і страляніну. Гэта ідуць гангстэрскія фільмы або рэклама. Хацелася б падрабязна спыніцца на адной з іх.

З вагона поезда выходзяць людзі. І раптам малады чалавек збівае з ног жанчыну і знікае ў натоўпе. Жанчына крычыць і просіць дапамогі, але на яе ніхто не звяртае ўвагі. І вось на экране з'яўляецца дыктар і ўсё растлумачвае. Аказваецца, што не трэба насіць з сабой грошы, а толькі банкаўскія чэкі, гэта будзе для вас намнога бяспечней. Такая сістэма ў Амерыцы, і там, маўляў, ужо даўно грошы з сабой не носяць.

Выходзіць так — бярыце прыклад з краіны, якая змагаецца за правы чалавека.

ДЫК ШТО ЗАСТАЕЦЦА РАБІЦЬ?

Тры гады назад пры нашым аддзяленні ФРК мы арганізавалі клуб пенсіянераў. Збіраем для сустрэч з сябрамі і ўспамінаем наша жыццё. У надзеі зарабіць на кавалак хлеба мы вымушаны былі пакінуць сваю Радзіму. І гэты кавалак нам даваўся нялёгка. Самыя цяжкія, самыя нізкааплачваемыя работы даставаліся эмігрантам. А ў крызісныя трыццатыя гады, калі 25 працэнтаў рабочай сілы былі без работы, эмігранты звальняліся ў першую чаргу. Гэты час мы і цяпер называем галоднымі трыццатымі гадамі.

Толькі ў вайну, калі моладзь мабілізавалі ў армію, а прамысловасць пачала выпускаць ваенную амуніцыю, з работай стала лягчэй. А цяпер у Канадзе зноў звыш мільёна беспрацоўных. Таму зараз можна часта пачуць падобныя размовы: «Вось калі б пачалася вайна (але, вядома, толькі не ў Канадзе!), тады і работу можна было б атрымаць». Та-

ПАДПАЛЬШЧЫКІ—САМІ ГАСПАДАРЫ

Хачу напісаць некалькі слоў аб нашым жыцці.

Не так даўно хтосьці ноччу кінуў бомбу ў суседні дом. Я жыў на трэцім паверсе, вельмі добра бачыла пажар і надта перапалохалася. Думала, што і наш дом згарыць, але яго ўдалося выратаваць. Яшчэ добра, што не было ветру, а то б усе дамы ў гэтым раёне згарэлі.

І як вы думаеце, у чым была прычына пажару? Для вас яна, напэўна, здасца вар'яцкай. Гаспадар жа не хацеў рамантаваць дом, а толькі браў грошы з кватарантаў. Гарадскія ўлады загадалі, каб усе людзі, што жывуць у ім, выселіліся. І вось праз тры дні дом падпалілі, а гаспадар атрымаў некалькі тысяч долараў страхуны і звярнуўся да ўлад, каб выдзелілі яшчэ грошы на рамонт. Праўда, яму адмовілі. Так гэты дом і стаіць абгарэлы, а гаспадар ужо купіў сабе новы.

«ПРАГРЭС» У АДНЫМ НАПРАМКУ

Я лічу вялікім шчасцем, што мне на старасці давялося два разы наведаць Савецкі Саюз. У апошні прыезд мы гасцілі ў вашай краіне пяць тыдняў, былі ў многіх гарадах і цэлы тыдзень правялі ў Мінску. Мы ніколі не забудзем дружалюбства і гасціннасці мінчан. Нас усюды сустракалі як родных, і мне хацелася б застацца тут назаўсёды.

Усюды мы бачылі, што людзі жывуць вельмі добра. Усе маюць работу, жыллё; кожны ведае, што заўтра ён будзе жыць яшчэ лепш.

Мімаволі пачынаеш задумвацца аб заўтрашнім дні, і цяпер амаль кожны задае сабе пытанне: «Чым жа ўсё гэта скончыцца?» Некаторыя нашы лідэры хваляцца, што знайшлі выйсце і ўсе праблемы вырашаць пры дапамозе нейтроннай бомбы. Але ж і Гітлер таксама разлічваў на сваю тэхніку. Увесь свет ведае, чым гэтая спроба скончылася. Ведаюць аб гэтым і падобныя яму лідэры на Захадзе, але ўсё ж упарта вылузваюцца са скуры, стараючыся кагосьці запалохаць сваёй перавагай, хваляцца сваёй дэмакратыяй і дабрабытам. Аднак статыстыка паказвае зусім іншае, і гэтым панам ніяк не ўдаецца ўтаіць, што ў краіне, на якую яны льюць столькі памяў, ніхто не баіцца за свой заўтрашні дзень. Там працуюць, плануюць, выконваюць і перавыконваюць заданні. Там яшчэ і спяваюць і танцуюць, ды так, што ўвесь свет у захапленні. А ад дрэннага жыцця танцаваць не будзеш. Вось і прыходзяць некаторыя заходнія палітыканы ў іхаленства, але гэта ўжо нікога не палохае.

А. ГРЫЦУК.

Канада.

Калі мы прыехалі ў Аўстралію, дык спачатку жылі ў палатках, але аб крадзяжы нават і не чулі. Пакінуць або згубленыя рэчы нам заўсёды вярталі. А зараз трэба замыкацца на мноства засавак. І ўсё гэта экспартавала сюды «краіна свабоды». Калі я гавару сябрам-аўстралійцам, што нашага суседа абакралі, яны адказваюць: «Гэта ўсё крывавае амерыканская сістэма». А калі ўключаем «Голас Амерыкі», дык толькі і чуем аб «ушчамленні правоў чалавека». І дзе? Вядома, ў Савецкім Саюзе і іншых краінах сацыялізму. Але не ўпамінаюць ні Ізраіль, ні Паўднёвую Карэю, ні Паўднёвую Афрыку, не гавораць ўжо аб сваёй уласнай «свабоднай краіне».

І. І. Ф. КРОТАВЫ.

Аўстралія.

кую думку маюць тыя людзі, якія не пацярпелі ад вайны, а, наадварот, палепшылі сваё матэрыяльнае становішча.

І яшчэ аб адным. Зараз у Канадзе, ды і па ўсёй Амерыцы, шырока распаўсюджваецца бандытызм. Гэтым садзейнічае беспрацоўе. Вечарам на вуліцу выходзіць небяспечна, асабліва старым і жанчынам. Але мы ўжо, здаецца, прывыклі да гэтага. Урад жа раіць нам арганізаваць курсы дзюдо і джыу-джыцу, каб мы ўмелі абараняцца ад нападу. Можна набыць таксама партыўны кулямёт, іх у Канадзе прадаюць без ліцэнзіі. Але начальнік паліцыі горада Таронта выступіў супраць такіх мер. Бо гэта можа прывесці да скарачэння штата паліцыі, што павялічыць беспрацоўе.

Значыць, застаецца адно — сядзі дома і нікуды не высоўвайся.

Н. САЛОМКА.

Канада.

Суседні дом з другога боку таксама апустееў. Гаспадар не змог заплаціць падаткі, і дом забраў банк.

А вось сёння па радыё паведамлілі, што арыштавана 17 чалавек, якія падпальвалі дамы і на гэтым разбагацелі. Замешаны вялікія начальнікі, страхавыя кампаніі, гаспадары дамоў і гасцініц. Яны ж атрымалі 6 мільёнаў долараў, а колькі людзей страцілі жыллё і засталіся без даху? Такіх спраў ужо некалькі год не раскрывалі. А мы з-за гэтых людзей павінны плаціць вялікія падаткі і страхуны, пакутаваць і хва-рць.

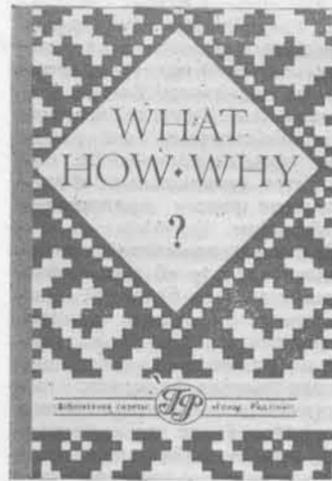
Мне дактары гавораць, што мая хвароба ад нерваў і што патрэбен спакой. А дзе яго ўзяць, калі пастаянна жывеш у страху, а вечарамі баішся выйсці на вуліцу?

Вось такая ў нас свабода.

ЗША.

З. П.

А. ЦАПОК.

У сацыялістычным ладзе жыцця ёсць вельмі многа асаблівасцей, у якіх заружбеламу чытачу ці турысту, што прыехаў у нашу краіну, вельмі цяжка разабрацца. Няпроста бывае сарыентавацца ў незнаёмых назвах і тэрмінах.

Хто, напрыклад, у СССР займаецца працаўладкаваннем насельніцтва, калі тут даўно скасаваны біржы працы? Як людзі падпісваюцца на газеты і часопісы? Урэшце, што такое трынаццатая зарплата, таварыскі суд або народная дружына?

Адказы на многія з гэтых пытанняў газета «Голас Радзімы» на працягу некалькіх апошніх год друкуе пад рубрыкай «Што? Як? Чаму?» Потым была выдадзена брашура пад такой жа назвай, якая выйшла некалькі год назад. А нядаўна ў бібліятэцы газеты выйшаў новы зборнік WHAT? HOW? WHY? — адказы на тыя ж пытанні, толькі перакладзеныя на англійскую мову. Гэта было зроблена для таго, каб з ёю магло пазнаёміцца яшчэ больш чытачоў за мяжой, якія хочуць ведаць праўду аб савецкім ладзе жыцця.

У брашурцы закранаюцца розныя пытанні і праблемы нашай рэчаіснасці. Кола іх вельмі шырокае.

«Адметная рыса сацыялізму — узорны грамадскі парадак. Ахоўваць яго работнікам мілі-

цыі дапамагаюць добраахвотныя народныя дружыны». Гэта радкі з артыкула аб дружынніках, якія складаюць добраахвотныя народныя дружыны, што існуюць на прадпрыемствах, будоўлях, транспарце, ва ўстановах, калгасах, саўгасах, навучальных установах, пры домакіраўніцтвах. У Беларусі гэтая масавая арганізацыя аб'ядноўвае больш за 250 тысяч чалавек. Асноўная іх задача — «актыўны ўдзел у справе вялікай дзяржаўнай важнасці: поўнай ліквідацыі ў нашым грамадстве злачыннасці і прычын, якія яе параджаюць».

Ці ўзяць, напрыклад, «Народны кантроль». У артыкуле разглядаюцца структура яго органаў, формы і метады дзейнасці, растлумачваюцца правы і абавязкі народных кантралёраў, якія «дапамагаюць партыйным і дзяржаўным органам правяраць выкананне самых разнастайных дырэктыв і пастановаў у галіне эканомікі гаспадарчага і культурнага будаўніцтва...».

«Народная дружына», «народны кантроль» — гэта толькі два прыклады са шматлікіх сведчанняў пастаянна растуцкага рэальнага ўдзелу шырокіх народных мас у кіраванні справамі дзяржавы і грамадства. А менавіта ж гэты ўдзел невядомы ў краінах, дзе сапраўднай уладай карыстаецца толькі нешматлікі клас капіталаістаў.

Невядомы нашым заружбелым суайчыннікам таксама многія правы і свабоды, якія ёсць у савецкіх грамадзян. Так, напрыклад, важнейшыя сацыяльна-эканамічныя правы на працу, адпачынак, адукацыю наогул адсутнічаюць у канстытуцыі Злучаных Штатаў Амерыкі. Таму ўвагу чытачоў, несумненна, прыцягне раздзел «Правы, абавязкі, законы». У ім яны знойдуць артыкул пра савецкі пашпарт, пазнаёміцца з існуючай цяпер у СССР падатковай сістэмай, дэведаюцца, як савецкія законы ахоўваюць асабістую ўласнасць грамадзян, чым спечываюцца спадчыннае права і свабода сумлення.

У. ВЯРХОУСКІ.

ЗА МЯЖОЙ І ФОРМА

ЭФІОПСКАЯ ДЭЛЕГАЦЫЯ ў МІНСКУ

Два дні ў Мінску знаходзілася дэлегацыя кіраўніцтва Усеафійскага прафцэнтра (УЭПЦ) у саставе выконваючага абавязкі яго старшыні Гедлу Тэкле, першага намесніка генеральнага сакратара УЭПЦ Гетачэу Легесе і члена бюро па справах масавых арганізацый Часовага ваенна-адміністрацыйнага савета Негаша Тэшоме.

Прафсаюзных дзеячаў з Эфіопіі прыняў сакратар Белсаўпрофа А. Абуховіч, які азнаёміў іх з развіццём эканомікі і культуры Беларусі, з дзейнасцю прафсаюзаў рэспублікі.

Члены дэлегацыі пабывалі на Мінскім трактарным заводзе, дзе аглядзелі вытворчасць, Палац культуры, су-

стрэліся з прафсаюзнымі актывістамі.

Працоўныя Эфіопіі высока цэняць дапамогу Савецкага Саюза, якую мы адчуваем з першых жа дзён нашай рэвалюцыі ў развіцці незалежнай нацыянальнай эканомікі, сацыяльнай і палітычнай сферах. У супрацоўніцтве з СССР пабудаваны нафтачышчальны завод у горадзе Асабе, бальніца. Цяпер будзеца політэхнічнае вучылішча ў горадзе Бахардары.

Вялікае значэнне мае для нас вопыт савецкіх прафсаюзаў. У час гэтай паездкі дасягнута дагаворанасць аб тым, што ВЦСПС расшырыць дапамогу ў падрыхтоўцы нашых прафсаюзных кад-раў.

ПАСЛАНЦЫ СОНЕЧНАЙ АДРЫЯТЫКІ

Творы класікаў і сучасных пісьменнікаў, грамадска-палітычная літаратура, кнігі для дзяцей, выданні па мастацтву і народнай творчасці, маляўнічыя буклеты і даведнікі ўвайшлі ў экспазіцыю выстаўкі-продажу югаслаўскай кнігі, якая адкрылася 28 лістапада ў Мінскім магазіне «Дружба». Яна арганізавана ў рамках дэкады кнігі Сацыялістычнай Федэратыўнай Рэспублікі Югаславіі, што праводзіцца Дзяржкамтэтам Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю і Беларускім таварыствам дружбы і культурнай сувязі з заружбелымі краінамі.

Праграмай дэкады праду-

гледжваецца знаёмства беларускіх аматараў кнігі з навінкамі югаслаўскай літаратуры, перакладамі твораў рускай і савецкай класікі на мовы народаў брацкай краіны. У бібліятэках будуць адкрыты выстаўкі кніг югаслаўскіх аўтараў, праведзены канферэнцыі чытачоў і тэматычныя вечары.

У рэспубліканскіх выдавецтвах выйшлі нядаўна калекцыя народаў Югаславіі, зборнік апавяданняў, вершы папулярнай паэтэсы Д. Максімовіч, паэтычны зборнік «Маці мая, Славенія» і іншыя. У СФРЮ ў розны час выдаваліся творы беларускіх паэтаў П. Броўкі, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, С. Грахоўскага, Е. Лось.

НЕЗАБЫЎНЫ

СЛЕД

35 год не была на Радзіме Марыя Худзінская. Жанчыну напаткаў такі ж лёс, як і многіх яе аднагодкаў: у сорок трэцім яна была вывезена ў фашысцкую няволю ў Германію. Адтуль пасля вайны трапіла ў Аўстралію.

І вось М. Худзінская ў гасцях у сваіх родзічаў у Косаве. Прыехала сюды сустрэцца з сястрой і Вольга Антонаўна з Караганды. Тут жа і брат яе — Уладзімір Антонавіч.

Быць у Косаве Марыя Антонаўне, калі мы сустрэліся з ёю, заставалася ўсяго некалькі дзён. Таму было зразумелым яе жаданне яшчэ і яшчэ прайсціся па родных мясцінах, такіх знаёмых і так непазнавальна змяніўшыхся. Марыя Антонаўна родам з вёскі Грыўда.

— Цяжка пазнаць было сваю вёску, — расказвае яна, — Дамы новыя, у кожным — электрычнасць, тэлевізары, сучасная мэбля. А як жыць людзі сталі — раней і марыць аб такім жыцці не маглі.

Давялося Марыя Антонаўне пабыць у Косаве на вяселлі выкладчыкаў музычнай школы Аляксандра Голуба і Наталлі Насок.

— Якое харакство — сучаснае вяселле, — захапляецца жанчына. — Моладзь у прыгожых нацыянальных касцюмах, а родная беларуская песня аж за сэрца хапае. Пра застоле і гаварыць не прыходзіцца — усяго ўдосталь.

Цікаўлюся, як жа жывецца Марыя Антонаўне ў Аўстраліі.

— Чужына ёсць чужына, — з горыччу адказвае яна, — Усе мы там сумуем па Радзіме. Вось толькі дзеці — уцеха. Чашчэра іх у мяне.

Як ні цяжка было, але ўсё вывела ў людзі: Люба і Каця працуюць настаўніцамі, Мікалай і Віктар — інжынерамі.

Зараз Марыя Антонаўна на пенсіі. Атрымлівае 47 долараў у тыдзень.

— Многа гэта ці мала?

— Мяркуюце самі, — адказвае жанчына на наша пытанне. — Білет у кіно — 4 долары, буханка хлеба — 66 цэнтаў, самая танная кватэра — 35 долараў у тыдзень, купіць у растэрміноўку — 25—40 тысяч долараў патрэбна.

У размову ўступае Вольга Антонаўна:

— Дык мы замужней за вас жывём. У мяне таксама чацвёрта дзяцей. Трое сыноў — шафёры, дачка — прадавец у магазіне. У кожнага поўны дастатак, сын Павел мае ўласную аўтамашыну.

...У той дзень сустрэліся мы і з другім замежным госцем — Міхаілам Дулько з Чыкага, які прыехаў да сваёй сястры Алены Камяк у вёску Глінная.

Міхаіл Іванавіч — шчыры сябра нашай краіны. Доўгі час узначальваў чыкагскі Клуб рускіх старажылаў імя Ю. Гагарына. Алена Іванаўна сёлета гасціла ў брата ў Амерыцы, выступала там перад членамі клуба. Незабыўнае ўражанне зрабіў яе расказ на нашых суайчыннікаў — не ўсе нават верылі, што такія велізарныя змены адбыліся за гады Савецкай улады на Радзіме. І вось Міхаіл Іванавіч змог ва ўсім пераканацца сам.

— На ўсё спадзяваўся, — гаворыць ён, — Але што такое ўбачу — не думаў. Куды толькі дзеліся знакамітыя нашы балоты! Раней селянін і не сніў пра такія багатыя ўраджай. А людзі... Гэта ж у горадзе пры царызме людзі ў такіх кватэрах не жылі.

Сустрэча з Радзімай пакінула ў сэрцы Міхаіла Іванавіча незабыўны след. Яна, Айчына, застанецца ў ім жыць назаўсёды.

М. РАДЗЮК.

Набярэжная Свіслачы ў Мінску.

Старонкі мужнай барацьбы

З ГІСТОРЫІ ПАРТЫЗАНСКАГА РУХУ У ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ

У 1919 — 1925 ГАДАХ

У апошні час на старонках беларускіх нацыяналістычных выданняў за мяжой з'яўляюцца «навуковыя» артыкулы, у якіх фальсіфікуюцца гісторыя рэвалюцыйна-вызваленчай барацьбы беларускага народа, працоўных Заходняй Беларусі — у прыватнасці. Так, напрыклад, нейкі «атаман» Перагуд у артыкуле, змешчаным у «Беларускім голасе» (№ 240, студзень 1976 г.), абяпіраючыся толькі на сваю памяць, імкнецца даказаць, што ўрад БНР, які знаходзіўся ў эміграцыі ў Літве, быў у дваццатых гадах адзіным кіраўніком арганізаванага партызанскага руху на тэрыторыі Беларусі, акупіраванай войскамі буржуазна-памешчыцкай Польшчы. Так са згоды і патурання «Беларускага голасу» адным росчыркам пры ашальмавана дзейнасць атрадаў пад камандаваннем С. Ваўпшасавы, К. Арлоўскага і іншых вядомых партызанскіх важакоў, скажона роля Кампартыі Заходняй Беларусі ў арганізацыі гэтай барацьбы. Падобныя выступленні на розныя тэмы шматпакутнай, але гераічнай гісторыі беларускага народа можна знайсці і ў іншых нумарах «Беларускага голасу».

У гэтым артыкуле, абяпіраючыся на дакументальныя звесткі, малавядомыя архіўныя матэрыялы, аўтар разглядае некаторыя пытанні развіцця партызанскага руху ў Заходняй Беларусі ў 1919—1925 гадах.

Ішла грамадзянская вайна. Працоўныя савецкай краіны са зброяй у руках адстойвалі сацыяльна-эканамічныя заваяванні Кастрычніцкай рэвалюцыі ад замаху ўнутранай контррэвалюцыі і іншаземнай інтэрвенцыі.

Пасля першых няўдалых спроб Калчака, Дзянікіна, Юдзеніча задушыць «большавіцкае дзіця ў яго калысцы», па вобразнаму выказанню У. Чэрчыля, краіны Антанты ў сваіх антысавецкіх захопніцкіх планах зрабілі стаўку на буржуазна-памешчыцкую Польшчу. Са згоды Антанты польская рэакцыя апыралася на германскія войскі. Так, у адпаведнасці з германа-польскім пагадненнем, падпісаным 5 лютага 1919 года, германскі бок абавязваўся «ахоўваць ад большавізму» занятыя сваімі войскамі заходнія раёны Беларусі, Украіны і Літвы, а пры адступленні перадаць гэтыя тэрыторыі Польшчы. У лютым 1919 года польскія войскі занялі Брэст, Гродна, Пружаны, Ваўкавыск, а восенню дасягнулі Бярэзіны і Дняпра. На захопленыя землі былі адменены дэкреты Савецкай рэспублікі, узноўлена ўлада памешчыкаў і капіталістаў, устаноўлен каланіяльны рэжым.

Памагатымі і саюзнікамі польскай буржуазіі і памешчыкаў сталі беларускія буржуазныя нацыяналісты, якія пачалі адраджаць свае палітычныя цэнтры. Пасля акупацыі, у жніўні 1919 года, у Мінску быў створаны Беларускі нацыянальны камітэт на чале з А. Прушынскім, вакол якога групаваліся ўсе накіраваныя на беларускага нацыяналізму. Асабліва дагаджалі пілсудчыкам лідэры паланіфікацыі на чале з А. Луцкевічам, А. Прушынскім, П. Аляксюком, Я. Лёсікам, В. Адамовічам і некаторыя іншыя.

На першым часе беларускія эсэры і сацыялісты-федэралісты занялі пазіцыю чакання. У прынцыпе яны былі згодны супрацоўнічаць з інтэрвентамі, але пры ўмове, што тыя перададуць уладу БНР. Трэба зазначыць, што беларускі нацыяналістычны рух, як пазней прызнаваў адзін з яго ідэолагаў А. Стэповіч, быў акрылены неафіцыйнымі аб'явамі піл-

судчыкаў стварыць у межах Польшчы беларускую дзяржаўнасць на федэратыўных пачатках.

Але ва ўмовах ганення на беларускую культуру, калі закрываліся беларускія школы, гімназіі і культурна-асветніцкія ўстановы, у асобных груп нацыяналістаў пачалі выяўляцца апазіцыйныя настроі да акупантаў. Сярод беларускіх эсэраў, сацыялістаў-федэралістаў, рэвалюцыйных сацыялістаў-народнікаў наміцаўся рэзкі паварот. Ужо з восені 1919 года беларускія эсэры, напрыклад, бяруць курс на аднаўленне Беларускай нацыянальнай рады ўласнымі сіламі і імкнуцца падпарадкаваць свайму ўплыву рэвалюцыйна-вызваленчы рух працоўных супраць беларускіх інтэрвентаў. У той жа час яны не спыняюць барацьбы супраць Савецкай улады. Прэзідыум штучна створанай Рады БНР на чале з В. Ластоўскім эміграваў за граніцу і падпісаў пагадненне з буржуазнай Літвой аб сумеснай барацьбе супраць Польшчы і Савецкай Расіі.

Але спробы эсэраў узначаліць нацыянальна-вызваленчы рух беларускіх працоўных аказаліся дарэчнымі. Пад кіраўніцтвам падпольных большавіцкіх арганізацый ствараліся партызанскія атрады і падрыхтоўваліся ўзброеныя выступленні працоўных. Ужо летам 1919 года пад кіраўніцтвам ЦК Кампартыі Літвы і Беларусі падпольныя камуністычныя арганізацыі разгарнулі масавы партызанскі рух.

Наступленне савецкіх войскаў Заходняга фронту, якое пачалося ў маі 1920 года, прывяло да ўзмацнення барацьбы працоўных супраць акупантаў. Вясной і летам 1920 года партызанскі рух ахапіў Мінскі, Бабруйскі, Слуцкі, Мазырскі, Барысаўскі, Нясвіжскі, Вілейскі, Пінскі, Навагрудскі, Лунінецкі і Гродзенскі павяты. Партызаны грамілі інтэрвентаў, рабілі налёты на штабы, разбуралі камунікацыі, знішчалі ваенныя склады. Яны падтрымлівалі сувязь з рэгулярнымі часцямі Чырвонай Арміі і сумесна з імі вялі барацьбу супраць варожых войскаў.

Абставіны, аднак, складаліся так, што Чырвоная Армія вымушана была адступіць і пакінуць заходнебеларускія і заходнеукраінскія землі. Але і буржуазна-памешчыцкая Польшча не магла больш працягваць наступленне і вымушана была, насуперак волі кіруючых колаў Антанты, пайсці на заключэнне міру.

Польскія памешчыкі і капіталісты, імкнучыся пераўтварыць захопленыя землі ў свае калоніі, увялі на «крэсах усходніх» рэжым тэрору і грабязі. Вось чаму партызанскі рух у Заходняй Беларусі не толькі не спыніўся, а ўзрос.

Трэба зазначыць той факт, што значную частку насельніцтва краю складалі былыя бежанцы, галоўным чынам сяляне, якія з Савецкай Расіі прывезлі рэвалюцыйны перакананні і баявы настрой. (Паводле даных польскай статыстыкі, толькі пасля заключэння Рыжскага мірнага дагавора на радзіму вярнулася на 1 чэрвеня 1924 года каля 500 тысяч бежанцаў.) Выступленні рабочага класа ў гарадах таксама аказвалі рэвалюцыйна-зуючае ўздзеянне на сялян. Таму не дзіўна, што начальнік 2-га аддзела штаба Брэсцкай ваеннай акругі дакладваў: «Адносіны насельніцтва да Польскай рэспублікі нядобра-зыхлівыя. Да любых дзяржаўных законаў, будзь гэта канстытуцыя або нават зямельная рэформа, яны адносяцца з недаверам, быццам бы такія іх зусім не датычацца».

Партызанскія атрады часта ўзніклі стыхійна, як вынік незадавальнення беларускіх сялян сацыяльным і нацыянальным прыгнётам. Найбольш перадавыя, рэвалюцыйна настроеныя сяляне, былыя бежанцы — чырвонаармейцы, некаторыя камуністы ішлі ў лясы і там стваралі ўзброеныя групы, нападлі на сялібы памешчыкаў і асаднікаў, паліцэйскія ўчасткі. Большай часткай члены такіх груп жылі дома, збіраючыся ў баявыя адзінкі толькі на час баявой аперацыі. Пасля яе заканчэння яны разыходзіліся і займаліся гаспадаркай як мірныя жыхары.

Узброеная барацьба працоўных паступова ўзмацнялася і ахапіла ўсю тэрыторыю краю: ад Стоўбцаў да Белавежскай пушчы і ад Браслава да Давыд-Гарадка. Асабліва шырокі размах і ярка выражаны класавы характар набыў партызанскі рух на Палессі. У данясеннях павятовых улад Палескага ваяводства з трывогай паведамлялася, што партызанскія групы, «якія хаваюцца ў лясках і сёлах, штодзённа растуць».

Трэба зазначыць, што сярод дробных партызанскіх груп і атрадаў у гэты перыяд былі буйныя і ўстойлівыя фарміраванні. Яны доўгі час дзейнічалі ў строга акрэсленых зонах, кантралявалі вялікія тэрыторыі, мелі сваіх камандзіраў, штабы і добра падрыхтаваныя базы. Па характары выконваемых баявых аперацый, арганізаванасці і боездольнасці яны нагадвалі падраздзяленні рэгулярнай арміі.

«Атаман» Перагуд піша ў сваім артыкуле, што на Палессі «пачала дзейнічаць арганізаваная партызанка БНР, кіраваная ўрадам БНР з Літвы (маецца на ўвазе 1921 год. — У. Л.), якой стрыжанём быў накіраваны ў Белавежскую пушчу атрад рэгулярных беларускіх войскаў (!?) з беларускага палка, распушчанага ў Шаўлях каля Коўна. Атрад складаўся з 300 жаўнераў пад камандай капітана Разумовіча. Усе створаныя пры дапамозе гэтага атрада партызанскія групы і падначаленыя існуючыя раней, як незалежныя атрады, былі аб'яднаныя ў гэтак званую «5-ю групу войскаў БНР». Трэба толькі зазначыць, што ўжо ў наступным, 1922 годзе, атрад Разумовіча пакінуў межы Заходняй Беларусі і застаўся ў Літве.

На гэтым кіруючая роля так званых «ўрада БНР» у развіцці партызанскага руху ў Заходняй Беларусі абмежавалася. Як сведчаць дакументальныя матэрыялы, ва ўсходняй частцы Палесся дзейнічалі партызанскія атрады пад камандаваннем камуніста Кірылы Арлоўскага, урадзінца вёскі Мышкавічы Бабруйскага павета, які набыў багаты вопыт партызанскай барацьбы яшчэ ў перыяд акупацыі Беларусі кайзераўскімі войскамі. Сумесна і побач з ім арганізоўваў сялян на барацьбу жыхар вёскі Хорастава Мазырскага павета Васіль Корж. Як паведамлялася ў данясеннях польскай паліцыі, іх атрады трымалі пад сваім кантролем ваколіцы Століна, Давыд-Гарадка, Пінска, Лунінца, Целяхан, Ганцавіч, Баранавіч, Нясвіжа і Клецка.

Ва ўсходняй частцы Віленскага і Навагрудскага ваяводстваў дзейнічалі атрады, агульнае кіраўніцтва якімі ажыццяўляў удзельнік баёў на Заходнім фронце Станіслаў Ваўпшасавы, урадзец мястэчка Груддзе Ковенскай губерні. Гэтыя атрады кантралявалі галоўным чынам паўночную частку краю — ваколіцы Браслава, Пастаў, Глыбокага, Вілейкі, Ашмян, Маладзечна, Валокі.

[Заканчэнне на 6-й стар.]

СТАРОНКІ МУЖНАЙ БАРАЦЬБЫ

[Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.]

жына, Стоўбцаў. У паўднёва-заходняй частцы Віленшчыны і ў Свянцянскім павеце дзейнічалі ўзброеныя групы літоўскіх сялян.

У заходняй частцы Палесся — Белавежскай пушчы — знаходзіліся партызанскія атрады пад камандаваннем Германа Шыманюка (партыйная прыналежнасць не ўстаноўлена), ураджэнца Бельскага павета Беластоцкага ваяводства. Партызанскае злучэнне Г. Шыманюка было добра арганізавана, выпускала нават сваю газету «Беларускі партызан». Трэба адзначыць, што пад камандаваннем Г. Шыманюка сумесна змагаліся супраць акупацыі камуністы, левыя эсэры, прадстаўнікі іншых палітычных напрамкаў і беспартыйныя.

Партызанскі рух у Заходняй Беларусі ў цэлым насіў нацыянальна-вызваленчы характар і быў накіраваны супраць буржуазна-памешчыцкай Польшчы. Яго масавай базай з'яўляліся галоўным чынам сяляне, а таксама рамеснікі і сельская інтэлігенцыя. Рух меў тую асаблівасць, што ў ім прымалі ўдзел прадстаўнікі розных палітычных поглядаў і напрамкаў — ад камуністаў да асобных груповак беларускіх нацыяналістаў. Там, дзе партызанскай барацьбой кіравалі камуністы, яна насіла ярка выражаны класавы, антыпамешчыцкі характар. Найбольш вядомымі кіраўнікамі партызанскай барацьбы былі камуністы К. Арлоўскі, С. Ваўпшасяў, В. Корж. Гісторыя захавала для нас таксама імёны А. Рабцэвіча, Д. Балашкі, Р. Яблонскага, К. Такушэвіча, С. Радкевіча. Партызанскія падраздзяленні, якімі яны камандавалі, дзейнічалі ў складзе атрадаў Арлоўскага, Каржа і Ваўпшасява.

Узброеная барацьба працоўных адбылася і на далейшай тэрыторыі беларускіх эсэраў. Радавыя эсэры ў Заходняй Беларусі ўсё больш разыходзіліся са сваімі лідэрамі і ўцягваліся ў нацыянальна-вызваленчы рух. Партызанскія атрады і групы ў Гродзенскім, Ваўкавыскім, Сакулкаўскім, Бельскім і Беластоцкім паветах узначальвалі галоўным чынам левыя эсэры. Кіраўніцтва ЦК БПС-Р у першыя гады беларускай акупацыі знаходзілася ў Коўне і карысталася падтрымкай літоўскага буржуазнага ўрада. Урад Літвы імкнуўся выкарыстаць партызанскі рух беларускіх і літоўскіх сялян у сваіх тэрытарыяльных і палітычных спрэчках з Польшчай.

Многія з левых эсэраў з'яўляліся актыўнымі ўдзельнікамі і арганізатарамі партызанскага руху. Яны паступова збліжались з камуністычным падполлем. Вынікам гэтага з'явілася выдзяленне вясной 1922 года з левага крыла БПС-Р Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі (БРА), якая налічвала каля 300 членаў. БРА стаяла на пазіцыях узброенай барацьбы з акупантамі, выступала за вызваленне Заходняй Беларусі і далучэнне яе да БССР. 30 снежня 1923 года на сваёй краёвай канферэнцыі БРА прыняла рашэнне аб сама-ропуску і ўступленні ў Кампартыю Заходняй Беларусі. Кіраўнікі БРА І. Лагіновіч, А. Канчэўскі і А. Купуцкі былі каапаваны ў састаў ЦК КПЗБ. Вылучэнне левага крыла партыі беларускіх эсэраў і ўступленне яго ў Кампартыю азначала канчатковае палітычнае банкруцтва найбольш буйной партыі беларускага нацыяналістычнага лагера.

Атрады К. Арлоўскага, С. Ваўпшасява, В. Каржа і іншых партызанскіх камандзіраў нярэдка праводзілі баявыя аперацыі пад імем Мухі-Міхальскага. Гэта дэзінфармавала паліцыю, разведку, бо аперацыі пад такім імем наймысна выконваліся адначасова ў розных месцах, нават у розных ваяводствах. Муха-Міхальскі, паляк па нацыянальнасці, такім чынам, прадстаўляўся няўлоўным, грозным мсціўцам, які наводзіў смротны жах на памешчыкаў, мясцовыя ўлады і паліцыю. У сапраўднасці Юзэф Муха-Міхальскі, ураджэнец Петрыкаўскага павета Варшаўскага ваяводства, дзейнічаў у атрадзе К. Арлоўскага. Былы харунжы ўланскага кавалерыйскага палка (размяшчаўся ў мястэчку Ляхавічы і яго ваколіцах), чалавек выключнай смеласці і адвагі, ён паступова стаў на шлях свядомай барацьбы з польскімі акупацыйнымі ўладамі. Муха-Міхальскі карыстаўся папулярнасцю сярод мясцовага насельніцтва. У пачатку 1925 года пры пераходзе групы Арлоўскага польска-савецкай граніцы ён загінуў у час сутычкі з польскімі жаўнерамі, а не быў расстраляны ў Мінску, як імкнецца даказаць у сваім артыкуле «атаман» Перагуд.

Залогам ваенных поспехаў партызан была цесная сувязь з народам. Сяляне былі іх вачыма і вушамі. «Мясцовыя жыхары садзейнічаюць партызанам, укрываюць іх і інфармуюць аб кожным кроку паліцыі», — паведамлялася ў адным з данасенняў таго часу. Салдаты воінскіх часцей з неахвотай удзельнічалі ў карных аперацыях супраць партызан і

нярэдка пераходзілі на іх бок. У канцы лістапада 1924 года адбылася II канферэнцыя Кампартыі Заходняй Беларусі. На ёй было вырашана ўзмацніць партызанскую барацьбу, якая «паступова падкопвала б акупацыйную ўладу і давала б узброенае паўстанне да перамогі». Аднак абставіны як унутранага, так і знешнепалітычнага характару не былі спрыяльнымі для гэтага.

Рэвалюцыйны рух у Еўропе з восені 1923 года пайшоў на спад. Капіталізм уступаў у перыяд часовай і адноснай стабілізацыі. Падаўленне Кракаўскага ўзброенага паўстання ў лістападзе 1923 года сведчыла, што дзяржаўна-манапалістычны капітал Польшчы перайшоў у наступленне на працоўных. Нешматлікі і раздроблены рабочы клас Заходняй Беларусі не ўяўляў у той час рэальнай сілы для перамогаўга ўзброенага выступлення.

У такіх умовах лакальнае ўзброенае паўстанне беларускага сялянства не мела шанцаў на поспех. КПЗБ, згодна з рашэннямі III з'езда Камуністычнай партыі Польшчы, узяла курс на згортванне партызанскага руху. ЦК КПЗБ паслаў сваіх прадстаўнікоў ва ўсе партызанскія атрады з тым, каб арганізавана вывесці іх з баявых дзеянняў, захаваць кадры мужных, адданных рэвалюцыйнай справе барацьбітоў. К канцу 1925 года партызанскі рух у краі спыніўся.

Рэвалюцыйна-вызваленчая барацьба працоўных Заходняй Беларусі ўступала ў якасць новага этапу свайго развіцця. Кампартыя Заходняй Беларусі перайшла ад тактыкі партызанскай барацьбы да ўзмацнення палітычнай і арганізатарскай работы ў масах па ўмацаванню рэвалюцыйнага саюза рабочага класа і сялянства, імкнучыся аб'яднаць намаганнямі разам з працоўнымі Польшчы звергнуць панаванне буржуазіі і памешчыкаў.

Такім чынам, як сведчаць матэрыялы і дакументы, не марыянетачны «ўрад» беларускага нацыяналістычнага лагера з'яўляўся кіраўніком нацыянальна-вызваленчай барацьбы працоўных заходнебеларускіх зямель. Арганізатарамі і кіраўнікамі барацьбы працоўных супраць акупацыйнага рэжыму і нацыянальнага прыгнёту, якая ў 1919—1924 гадах набыла форму ўзброенага выступлення, як правіла, з'яўляліся камуністы. Гэтая барацьба знаходзіла спачуванне і падтрымку і сярод працоўных карэнаў Польшчы. Пад непасрэдным уплывам разгортвання рэвалюцыйнага руху ў беларускім нацыяналістычным лагерах адбываецца працэс далейшага размежавання, лепшыя элементы якога становяцца на шлях супрацоўніцтва з КПЗБ.

Уладзімір ЛАДЫСЕУ,
кандыдат гістарычных
наук.

ДУШЕВНОБОЛЬНЫЕ НУЖДАЮТСЯ В ЗАЩИТЕ

«Мой сын тяжело болен. Пользуясь его недееспособностью, известные мне лица оказывают на него влияние, вынуждают к печатанию и распространению листовок. Сына убеждают, что он не болен, а в случае если его поместят в больницу, то за его освобождение вступятся иностранные корреспонденты, радиостанции «Голос Америки» и «Би-би-си» и его больше никогда не будут беспокоить. Таким образом мой сын вышел из-под контроля, своего собственного и диспансера, где лечился, отказывается идти к врачу. В результате отсутствия лечения его здоровье резко ухудшилось. Он стал агрессивным. Прошу оградить нашу семью от посягательств посторонних лиц и принять к ним соответствующие меры».

Опасения москвички Мари Федотовой сбылись: имя ее сына пополнило постоянно оглашаемый западными радиостанциями список советских граждан, помещенных в психиатрические лечебницы якобы за политическое инакомыслие. Но ее письмом не стало, разумеется, достоинством мировой общественности. Как, впрочем, и направленные в различные международные и советские организации письма родителей Александра Аргентова, Юрия Штерна, родственников многих других душевнобольных, вокруг которых органы массовой западной информации раздувают шумные «сенсации».

— Мы видим трагический итог подобных сенсаций, — сказал мне ведущий советский психиатр академик медицины Андрей Снежневский. — Инспирируя кампанию, призванную убедить мировую общественность, будто в СССР попираются права человека (здоровых людей помещают в психиатрические лечебницы!), организаторы ее наносят непоправимый ущерб больным людям.

Я утверждаю: эта кампания не имеет ничего общего ни со стремлением решить проблемы психиатрии, ни с желанием защитить права человека. Напротив, она посягает на права врачей, выполняющих свой профессиональный долг. На права больных, ищущих избавления от недугов. Если называть вещи своими именами, мы являемся сегодня свидетелями медицинского святотатства: преднамеренного, преступного использования душевнобольных в целях политической пропаганды.

Академик Снежневский пояснил, что каждый психиатр сталкивается в своей практике с пациентами, одержимыми идеями переустройства мира. Этих (только этих) больных и окружают «вниманием» «борцы» за права человека.

Догадаться нетрудно: такие больные создают свою модель мира и вступают в конфликт с миром реальным, выражая протесты против строя, существующего в стране, где они живут. Чем определены протесты, на чем строятся, кто их выражает — это не существенно, когда ставится цель опорочить политическую систему. Важен факт: система вызывает недовольство.

Понятно, само по себе недовольство отдельных граждан мало кого убедит в не совершенстве государственной системы. Но вот если прибавить, что за инакомыслие карают, «заточают» в психиатрические лечебницы, тут уж не останется сомнений в ее жестокой, антигуманной сущности. Расчет простой: «подходящие» пациенты всегда и везде есть, их действительно направляют в больницы — много ли требуется усилий, чтобы поднять газетный шум? А дальше: кто докажет, что помещенные в лечебницу больные?

Такие доказательства, однако, есть. Это и обстоятельная медицинская документация, хранящая сведения о болезни каждого из пациентов, данные обследований, заключения экспертов. (В СССР диагноз душевной болезни никогда не ставит один психиатр, а вопрос о целесообразности госпитализации

решает только комиссия не менее чем из трех врачей-психиатров.) Это и сами истории развития болезни: многие из тех, кого называют на Западе «узниками советских политических госпиталей», с детства страдали душевными недугами, задолго до проявления «инакомыслия» лечились в психиатрических клиниках, получали льготы, предоставляемые в СССР душевнобольным. Некоторые из них эмигрировали из СССР и живут сейчас на Западе. Действительно ли они здоровы?

Беседа с академиком Снежневским, я не могла не вспомнить о том, что ни один психиатр мира не дал медицинского заключения, опровергающего диагнозы советских специалистов. В то же время врачам США, Австрии, Франции не однажды приходилось «здоровых советских инакомыслящих»... помещать в свои больницы. За несогласие с каким-либо французским, американским, австрийским, израильским психиатром ставили диагноз душевной болезни Владимиру Тарсису, Юрию Титову, Алексею Тумерману, Льву Константинову? Почему в этих случаях «борцы» за права человека не считали своим долгом взывать к общественному мнению и выражать протесты против госпитализации? Значит, дело все-таки не в «тревоге» за судьбу этих людей?

Душевнобольные нуждаются в постоянном медицинском наблюдении, но, покинув СССР, они лишались его. Кто сегодня ответит за жизнь Елены Строевой, Елены Константиновой, покончивших самоубийством? Кто завтра возьмет на себя вину за больных, которых организаторы антисоветской кампании возят по миру, вынуждают выступать свидетелями «злоупотреблений психиатрией», не задумываясь о том, что разжигают их болезнь?

— Сегодня мы уже не в праве ждать, — заявил академик Снежневский, — когда кампания, чернящая советскую психиатрию (а по сути — психиатрию мировую), иссякнет сама по себе. Мы обращаем внимание всех психиатров мира на недопустимые случаи преднамеренного использования психически больных людей в целях политической пропаганды, направленной на раздувание недоверия, враждебности между народами и государствами.

В современном мире люди, страдающие душевными недугами, представляют одну из наиболее ранимых групп населения. Необходимо предпринять все меры для охраны и улучшения их здоровья. Мы призываем психиатров всех стран в случаях эмиграции больных оказывать им необходимую лечебную, профилактическую помощь и обмениваться медицинской информацией в строгом соответствии с требованиями врачебной этики и сохранением профессиональной тайны, руководствуясь исключительно интересами охраны здоровья больных.

Мы требуем не просто запретить — поставить вне закона злонамеренную спекуляцию на судьбах больных людей.

Элеонора ГОРБУНОВА,
научный комментатор
АПН.

Каля 10 гадоў існуе ў Мінску гарадскі клуб самадзейнай песні. Людзі самых розных прафесій аб'яднаны тут любою да песень, якія яны самі складаюць або выконваюць. Самадзейная, або, як яе многія называюць, турыцкая, песня папулярная ў нашай моладзі.

Зараз у клубе створаны ансамблі «Вечер вандраванняў» і «Гілітыт». Лепшыя самадзейныя выканаўцы неаднаразова ўдзельнічалі ў конкурсах у Кіеве і Рызе, Куйбышаве і Адэсе, Чэбаксарах і Маскве. Наладжваюцца конкурсы турыцкай песні ў Мінску. Самадзейныя аўтары рэгулярна выступаюць на тэлебачанні, перад маладзёжнай аўдыторыяй. НА ЗДЫМКУ: выступае ансамбль «Вечер вандраванняў» з мінскага клуба самадзейнай песні.

З АРАЗ ва ўсіх сацыялістычных краінах асабліва ўвагу ўдзяляюць глядачам ва ўзросце ад 6 да 16 год. Міжнародная асацыяцыя тэатраў для дзяцей і юнацтва (АССІТЭЖ) клапаціцца пра тое, каб работа акцёраў і рэжысёраў на тэатральнай сцэне ўдзел у сацыялістычным будаўніцтве, знаёміла падрастаючае пакаленне з творами сусветнай і савецкай драматургіі. Дзіцячы тэатр адказны за чуйнае ўмяшанне ў маральную сферу, дотык да самых патаемных намераў і пачуццяў, за абуджэнне ідэй грамадзянскасці, любові і адданасці нашым сацыялістычным ідэалам, за мастацкі густ. Актыўна ўдзельнічае ў гэтай рабоце Беларускае тэатраў юнага гледача, пра які мы павядзем далей гаворку.

Я была школьніцай, калі Аляксандр Фадзееў напісаў «Маладую гвардыю». Пазней раман экранізавалі. Да нас у школу прыйшлі тады кінаакцёры Нона Мардзюкова, Іна Макарава, Сяргей Бандарчук і іншыя ўдзельнікі. З гэтага дня мы літаральна «захварэлі» «Маладой гвардыяй». Не памылюся, калі скажу, што ў пачатку пяцідзясятых гадоў не было твора больш папулярнага. Усе школьныя драмгурткі ігралі «Маладую гвардыю». Прайшло два дзесяцігоддзі, і вось пісьменнік Анатоль Алексін зрабіў незвычайную ініцыятыўу паводле гэтага рамана. Спектакль «Маладая гвардыя» — адзін з лепшых у нашым тэатры юнага гледача.

«Працуючы над п'есай па раманаў Аляксандра Фадзеева «Маладая гвардыя», я думаю: кім бы сёння сталі Алег Кашавы, Сяргей Цюленін, Ульяна Громава, калі б вайна зліталася над іх цудоўнымі жыццямі? І адказваю сабе: яны б абавязкова былі сярод тых, хто ўвасабляе ў жыццё грандыёзныя планы нашай партыі, сярод тых маладых патрыятаў, якія робяць адкрыцці, пракладаюць новыя стальныя магістралі, апрабуюць

зямлю ў квітнеючае ўбранне садоў, бясстрашна ўзлятаюць у далёкія далі Космасу, ахоўваюць мірнае неба над планетай» — так гаворыць аб сваёй рабоце А. Алексін, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РСФСР і прэміі Ленінскага камсамола.

Відавочна, маё пакаленне не адразу пазнае ў сучасным спектаклі любімых герояў свайго юнацтва, таму што нам дадзена магчымасць паглядзець на іх інакш — вачамі сённяшніх камсамольцаў. Пастаноўшчык спектакля Павел Хомскі вывеў на сцэну зусім юных хлопчыкаў і дзяўчынак, якія ўсе, у роўнай ступені, былі героямі і не здагадаліся аб гэтым. Такі калектыўны вобраз пераможнага юнацтва — галоўнае ў спектаклі. І нездарма ўвесь

«На ўсіх адна бяда» прадстаўляла сёлетна наш тэатр на фестывалі ў Таліне. Гэта вельмі вясёлы і яркі спектакль, у якім шмат песень, танцаў, пантэмімы, цыркавых нумароў, у якім, увогуле, праявілася рэжысёрская фантазія Рыгора Баравіка. «Партызанская зона» — спектакль сур'ёзны, створаны па п'есе драматурга Канстанціна Губарэвіча, аўтара шырока вядомай «Брэскай крэпасці».

У рэпертуары спектакляў для дарослых больш назваў. Тут і класіка: «Дванаццатая ноч» В. Шэкспіра і «Чайка» А. Чэхава. Тут і гераічная п'еса Б. Гарбатава «Юнацтва бацькоў», сучасныя п'есы В. Розава «Чатыры кроплі», Г. Палонскага «Драма з-за лірыкі», п'еса пачынаючага бела-

нага карнавальная гісторыя прымушае нас то хвалявацца за лёс герояў, то смяяцца разам з імі.

На спектаклі «Драма з-за лірыкі» ў асноўным заўсёды сядзець школьнікі. У іх свае мары і, вядома ж, надзённая патрэба атрымаць на іх водгук са сцэны тэатра. Дыспут, што адбываецца на сцэне, потым абавязкова працягнецца ў фае, на вуліцы, у школе, дома. Тут і расчараванні першага кахання, і радасць набывання новых сяброў, і галоўнае, чаму хочаць навучыць падлеткаў выведзеныя ў спектаклі педагогі, гэта творчы падыход да любой справы — простага ўрока або ўдзелу ў лёсе свайго таварыша.

Артысты часта пасля заканчэння спектакля застаюцца разам з глядачом, каб пагутарыць пра тое, што паказанае. Лепшыя спектаклі тэатра гэта тыя, дзе канфлікты не аблегчаны, не прыгладжаны, дзе юнакі і дарослыя аб'ядноўваюцца па сваіх перакананнях і ладу жыцця. Маральна-этычная праблематыка заўсёды найбольш папулярная.

Сёння тэатр вынес размову з глядачом нават за межы глядзельнай залы. У малосенькім рэпетыцыйным пакоі можна паглядзець «Апошні тэрмін» В. Распуціна, дзе вельмі востра ставіцца пытанне аб адносінах дзяцей да сваіх маці. А ў фае і на лесвіцы, што вядзе на балкон, ідзе спектакль аб цудоўнай французскай спявачцы Эдзіт Піаф. Абодва гэтыя спектаклі — самастойная, пазапланавая работа групы энтузіястаў, уключаная ў асноўны рэпертуар тэатра, якая паказвае багацейшы творчы магчымасці калектыву.

Дзіцячы тэатр называюць тэатрам асобага прызначэння. І гэта сапраўды так. Мэты мастацтва тут цесна пераплятаюцца з мэтамі педагогікі дзеля таго, каб выхаваць сапраўднага чалавека.

Таццяна АРЛОВА,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ТЭАТР АСОБАГА ПРЫЗНАЧЭННЯ

калектыў тэатра з хваляваннем выходзіць на сцэну ў «Маладой гвардыі».

Тэатр імкнецца маральна і эстэтычна выхоўваць сваіх глядачоў, вучыць разумець тэатральнае мастацтва, яго законы. Таму навучальная місія творчага калектыву не заканчваецца выпускам спектакля. Абмеркаванне новых работ, пісьмовыя водгукі, ілюстрацыі, сустрэчы з акцёрамі, рэжысёрамі, работнікамі тэатральных цэхаў — своеасаблівы працяг гаворкі з глядачамі. Зараз тэатр строга падзяляе сваю афішу на дзве часткі: адны спектаклі адрасаваны самым малым, другія — старшакласнікам і дарослым.

Маленькага чалавека выхоўваюць і вучаць вобразы казак Пушкіна, замесныя і беларускія казкі. Гэта «Два ваконцы», «Новыя прыгоды Карла-на», «На ўсіх адна бяда», спектакль аб дзеях ваеннага часу «Партызанская зона». Вершаваная казка бела-

рускага драматурга Яўгена Шабана «Сніг».

Даўно вядома, што ў дзіцячым тэатры барацьба добра і зла павінна перш за ўсё быць падобна на свята, а не на сумны ўрок. Вось чаму так важна вызначыць не толькі што іграць, але і як іграць для дзяцей. Якая мера складанасці і ўмоўнасці дапушчальна ў дзіцячым тэатры, як спалучаць мудрагелістасць рэжысёрскай задумкі з даступнасцю і яснасцю сцэнічнай формы?

У яркім тэатральным адзенні, якое заўсёды характэрна тэатрам юнага гледача, выступаюць героі і «Дванаццатая ноч» Шэкспіра, пастаўленай Барысам Эрыным. Тэатр адкрывае перад глядачом усё сваё характэрнае. Сённяшняе пераплятаецца з мінулым. Пазнаваемае побач з малавядомым. На сцэне сярод вуліц, замкаў і мастоў казанчай краіны Іліры музыканты ў касцюмах шэкспіраўскіх часоў з электрагітараў ў руках і сучаснымі ударнымі інструментамі. Рамантыч-

АБ ВАЙНЕ—У ІМЯ МІРУ

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА ПІСЬМЕННІКА ВАСІЛЯ БЫКАВА

Васіль Быкаў, які пачаў у сярэдзіне 50-х гадоў літаратурны шлях з апавяданняў, вядомы сёння мільёнам чытачоў у СССР і за рубяжом як адзін з буйнейшых майстроў сучаснай савецкай прозы.

...Жыве ён у абласным горадзе Гродна, не любіць шуму, рэкламы і не вельмі ахвотна дае інтэрв'ю. Пісьменнік Віктар Астаф'еў расказвае: «Я сустракаўся з Васілём Быкавым толькі адзін раз, мімаходзь, у таўкатні пісьменніцкага з'езда, потым мы зрэдку пісалі адзін аднаму. Але, дзіўная справа, мне заўсёды здавалася і здаецца, што я даўно ведаў і ведаю гэтага чалавека з праставатым на першы погляд тварам сарамлівага сельскага інтэлігента, з разумнымі і зноў жа сарамліва-сціплымі вачыма, знешняя прозельць якіх выдае сапраўднага сына Бела Русі — з нараджэння ўбачаны і навечна адлюстраваны ў іх колер спакойна зелянеючай роднай зямлі, якую беларусы ўмеюць не толькі любіць, але і самааддана абараняць...»

Калі гітлераўская Германія напала на Савецкі Саюз, В. Быкаў у 17 год добраахвотна пайшоў на фронт, пазней стаў афіцэрам, камандаваў падраздзяленнем аўтаматчыкаў, узводам супрацьтанкавых гармат. Яго салдацкія дарогі працягнуліся праз Украіну, Румынію, Венгрыю, Аўстрыю. Быў двойчы паранены і... пахаваны ў брацкай магіле пад Кіраваград (Украіна). «Усё як мае быць, — успамінаў ён, — на помніку прозвішча, маці ўручылі пахавальнае паведамленне...». А ён, ранены, паспеў выпайці з хаты, якую падмяў фашысцкі танк. Шпіталь, зноў фронт — такі лёс будучага пісьменніка, падобны на тысячы салдацкіх лёсаў.

Натуральна, многае з перажытага на вайне легла ў аснову апавесцей Быкава, з якіх найбольш біяграфічнай самому пісьменніку ўяўляецца «Трэцяя ракета». Апавесць была апублікавана на рускай мове ў часопісе «Дружба народов» у 1962 годзе. Менавіта з яе пачалася шырокая вядомасць Быкава не толькі ў Беларусі, але і ва ўсёй краіне.

У гэтай апавесці і ў наступных («Альпійская балада», «Атака з ходу», «Сотнікаў», «Яго батальён» і інш.) пісьменнік

імкнецца паказаць свайго героя на мяжы чалавечых магчымасцей, высветліць у ім добрае, самаадданае, гераічнае, паставіць яго перад праблемай маральнага выбару... Сам Быкаў так вызначаў канцэпцыю сваёй апавесці «Сотнікаў»: «...Што такое чалавек перад сакрушальнай сілай бесчалавечных абставін? На што ён здольны, калі магчымасці адстае свабоднае жыццё вычарпаны ім да канца і прадухіліць смерць немагчыма?»

У апавесці «Абеліск» (за яе і за апавесць «Дажыць да святання» аўтар удастоены ў 1974 годзе Дзяржаўнай прэміі СССР) Быкава цікавяць не маштабы вайні, а стан чалавечага духу, маральны патэнцыял героя — сельскага настаўніка Алеся Мароза. Сэнс яго жыцця — перадаць маладому пакаленню свае веды, перакананні, духоўны настрой. Прыклад настаўніка часта бывае галоўным аргументам у выхаванні вучня. Мароз выхаваў у дзехах даброту, сумленнасць, самаадданасць. І калі гітлераўцы ўзялі школьнікаў заложнікамі пасля іх няўдалага замаху на паліца, а настаўніку прапанавалі з'явіцца да ўлад, ён ірхходзіць, хоць загадаў ведаць, што дзяцей не адпусцяць. Дзяцей не памілавалі, загінуў і Мароз, які не бачыў для сябе магчымасці паступіць інакш...

У творах аб мінулай вайне Васіль Быкаў выяўляе патэнцыял маральнай трываласці чалавека, вытокі яго сілы і слабасці.

Аб творчасці Быкава ў дні яго 50-гадовага юбілею на старонках «Літаратурнай газеты» Чынгіз Айтматаў пісаў: «Вайна і маральнасць, вайна і асоба — гэтыя кардынальныя праблемы мастацкага даследавання сутнасці чалавека XX стагоддзя, на мой погляд, знайшлі сваё найбольш сур'ёзнае і паслядоўнае ўвасабленне ў лепшых творах Васіля Быкава. Герой Быкава — савецкі чалавек, які зрабіў на вайне не толькі ратныя подзвігі, але — і ў гэтым сутнасць — паказаў выдатныя маральныя якасці гуманіста, асобы сацыялістычнага грамадства. У гэтым заслуга, у гэтым мастацкая і грамадзянская асаблівасць творчасці пісьменніка, мысліцеля, воіна Васіля Быкава».

Лідзія ІВАНОВА.

Беларускія прафесійныя фатографы і фотааматары — пастаянныя ўдзельнікі многіх усесаюзных і міжнародных выставак. Работы фотаамагараў з Мінска, Брэста, Магілёва, Віцебска экспануюцца цяпер у адным з буйнейшых павільёнаў на Выстаўцы дзясягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. Тут адкрыты для агляду адразу тры выстаўкі: усесаюзныя выстаўкі фотажурналістаў, фотаамагараў і міжнародная — «Інтэрпрэсфота-77».

А ў горадзе Вільнюсе, у выставачным салоне Таварыства фотамастацтва Літоўскай ССР адкрылася выстаўка работ членаў фотаклуба «Мінск». Экспануюцца 89 здымкаў 32 аўтараў. Тэматыка самая разнастайная. Арганізатарам міжклубнай выстаўкі мастацкай фатаграфіі «Прырода і мы» выступіў магілёўскі народны фотаклуб «Вясёлка». Прыгажосць роднага краю, клопат пра ахову прыроды прыцягнулі да ўдзелу ў выстаўцы 93 аўтараў з Беларусі, РСФСР, Украіны, Малдавіі, Літвы, Латвіі, Польшчы і Балгарыі. НА ЗДЫМКУ: «Дарога» — работа Іманта ПУРЫНША з Юрмалы Латвійскай ССР, прадстаўлена на выстаўцы «Прырода і мы».

СУСТРЭЧЫ, ЯКІЯ ДОРАЦЬ МУЗЫКУ

У канцэртнай зале Беларускай філармоніі і снежня сімфанічны аркестр БССР, якім дырыжыраваў народны артыст Літоўскай ССР Ю. Дамаркас, выконваў толькі творы літоўскіх аўтараў. Гэтым канцэртам пачаўся аб'яднаны пленум праўленняў Саюзаў кампазітараў дзвюх братніх рэспублік.

— Мы ўжо другі раз збіраемся

разам, каб пазнаёміць адзін аднаго з усім новым і значным, што створана за апошні час, — гаворыць першы намеснік старшыні праўлення Саюза кампазітараў БССР, народны артыст рэспублікі Ю. Семяняка. — У мінулым годзе быў праведзены першы сумесны форум у Вільнюсе. Пераацянціць карысць такога аб'яднання цяжка. Першае, з'яўляецца магчымасць глянуць на сябе, на сваю працу як бы збоку, вачамі сяброў і аднадумцаў. Па-другое, атрымліваеш самую шырокую, інфармацыйна абнавіўшую музычнага жыцця суседняй рэспублікі, Па-трэцяе, рыхтуючыся да такіх сустрэч, беларускія калектывы і салісты абгачаюць свой рэпертуар творами літоўскіх аўтараў, а літоўскія — беларускіх.

ПАЧЫНАЛЬНІК БЕЛАРУСКАГА КЛАСІЦЫЗМУ

Да 200-годдзя з дня нараджэння мастака Іосіфа АЛЯШКЕВІЧА

Падрабязных біяграфічных звестак пра гэтага мастака мы, на жаль, не маем. Нават не ведаем дакладна, дзе ён нарадзіўся, хаця ўскоснымі звесткамі пра гэта можна быць той факт, што бацька яго, бедны музыкант, жыў у мястэчку Радшковічы пад Мінскам. Несумненна толькі, што мастак, які большую частку жыцця правёў у Пецярбургу, жыў на Валыні, быў у Дрэздэне і Парыжы, ніколі не парываў сувязей з радзімай і ўвайшоў у беларускае мастацтвазнаўства як адзін з першых майстроў класічнага партрэта.

Першапачатковую мастацкую адукацыю Іосіф Аляшкевіч атрымаў у Віленскай школе жывапісу, у прафесара Ф. Смулевіча. Затым — паездка ў Дрэздэн і Парыж, вучоба ў выдатных майстроў французскага класіцызму Давіда і Энгра. Вярнуўшыся на радзіму, ён не знаходзіць жаданых умоў для творчасці, і ў 1911 годзе Аляшкевіч едзе ў Пецярбург, дзе ў хуткім часе яго выбіраюць членам Імператарскай Акадэміі мастацтваў за карціну «Дабрадзеінасць імператрыцы Марыі Фёдаравны».

Жыццё ў Пецярбургу не адарвала мастака ад радзімы. Ён часта наязджае ў Беларусь, стварае шэраг партрэтаў сваіх землякоў. Нездарма Адам Міцкевіч, якога звязвала з мастаком пецярбургскае знаёмства, назваў яго гусларом, а гэтае ганаровае званне, як вядома, даецца толькі таму, хто ўслаўляе жыццё свайго народа.

Выказаны на лепшых узорах

еўрапейскага класіцызму, Аляшкевіч змог пераадолець сухі, «парадны» акадэмізм, зрабіць новы крок у мастацтве. Гэта яскрава выяўляецца, калі параўноўваеш яго творы рознага перыяду. Напрыклад, партрэт Адама Чартарыскага, створаны ў 1910 годзе ў Вільні, нясе выразныя адзнакі акадэмічнай умоўнасці і скванасці. Вядомы культурны дзеяч Паўночна-Заходняга краю паказан у даволі статычнай позе на фоне «класічнага» інтэр'ера з калонамі і цяжкімі драпіроўкамі. Але першыя ж пецярбургскія партрэты пазбаўлены гэтых надуманых аtryбутаў, а вобразы людзей напоўнены ўсхваляванасцю і цеплынёй.

Адна з лепшых работ мастака — «Групавы партрэт», які нязменна прыцягвае ўвагу наведвальнікаў Дзяржаўнага мас-

тацкага музея БССР. Знешне партрэт як быццам не адрозніваецца ад падобных твораў акадэмічнага класіцызму: умоўны пейзаж, дасканала выпісаная драпіроўка, акадэмічная трактоўка асвятлення. Але параднай скванасці ў гэтым партрэце ўжо няма, ён прасякнуты ўзагай да чалавека, яго ўнутранага духоўнага свету, індывідуальных якасцей.

Добрым малюнкам і каларытам, хаця разам з тым і некаторай сухаватасцю, вызначаюцца рэлігійныя кампазіцыі, шмат якіх выканаў мастак у апошнія гады свайго жыцця. Але і ў рэлігійнай тэматыцы ён не знаходзіць выйсця, якога ў тыя часы шукалі перадаваць людзі Беларусі, Польшчы, Расіі. Псіхіка мастака не вытрымлівае такога выпрабавання, адмаўляецца працаваць рука. А для мастака гэта — смерць...

Шматлікія творы Іосіфа Аляшкевіча захоўваюцца ў музеях Масквы, Ленінграда, Варшавы, Кракава, Вільнюса. Па іроніі лёсу найменш іх — у Беларусі. Гэта згаданы ўжо «Групавы партрэт» і «Партрэт дзяўчынкі» ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Праўда, яшчэ не страчана надзея знайсці што-небудзь з яго багатай спадчыны, раскіданай у свой час па многіх маёнтках і прыватных зборах.

Настойлівыя пошукі апошніх год вярнулі з небыцця імя Іосіфа Аляшкевіча, трывала ўпісалі яго, як і іншых забытых мастакоў мінулага, у беларускае мастацтвазнаўства.

Юген САХУТА.

АЛІМПІЙСКІЯ НАДЗЕІ

Усесаюзныя спаборніцтвы юных фігурыстаў «Алімпійскія надзеі» праходзілі ў Мінску.

Усім колерамі вясёлкі расцвіў лёд Палаца спорту, калі на парадзе адкрыцця ў яркіх, маляўнічых касцюмах з'явіліся фігурысты. Больш за сто юных спартсменаў — лепшых у краіне сабралася ў сталіцы Беларусі, каб паспрацаваць не толькі за перамогу на гэтых спаборніцтвах, але і за пучэйкі на першы юніёрскі чэмпіянат свету.

У свой час дэбютам у міжнародным турніры «Алімпійскія надзеі» пачалася спартыўная біяграфія цудоўнай пары — І. Радзіной і А. Уланава, «адкрыў» мінскі лёд і будучую чэмпіёнку Еўропы і свету К. Эрат з ГДР, шмат іншых выдатных спартсменаў бачылі ў сябе беларускія аматары фігурнага катання.

Чатыры дні выступалі ў Палацы спорту юныя фігурысты краіны. Самым старэйшым удзельнікам турніра было не больш 18 год, ну, а для малодшых узрост не абмежаваны: фігурнае катанне з кожным годам маладзее.

Сярод гаспадароў турніра спартыўная пара Марына Палей — Сцяпан Пашкевіч, у адзіночным разрадзе выступалі Сяргей Сяргеў і Таццяна Якавенка.

ПЕРАМОГІ І УЗНАГАРОДЫ

У Маскве адбылася міжнародная сустрэча фехтавальчыкаў «Динама» (СССР) — «Дожа» (Венгрыя). Пераможцамі сталі беларускія рапірысты Алена Бялова і Аляксандр Раманькоў. Шабліст Мікалай Алёхін быў другім.

Залаты медаль чэмпіёна Савецкага Саюза ў акрабачных скачках заваяваў упершыню мінчанін Вадзім Біндлер. Напомнім, што ён першы ў свеце выканаў трайное сальта. Беларускія акрабаты на чэмпіянаце краіны ў Тбілісі выступалі ў складзе зборнай «Працоўных рэзерваў», якая заняла другое месца.

У Мінску закончыўся Усесаюзны турнір па вольнай барацьбе на прыз імя А. Мяснікова. Спецыяльны прыз «За волю да перамогі» заваяваў беларускі барэц В. Губанаў.

Мінчанін Анатоль Гантварг стаў чэмпіёнам СССР па міжнародных шашках. У 15 партыях ён набраў 10 ачкоў, не пацярпеўшы ніводнага паражэння. Мінскі гросмайстар трэці раз заваяваў гэтае ганаровае званне.

ГЛУШЦОВАЯ ПЕСНЯ

У гэта цяжка было паверыць: у лесе сярод многіх птушчых галасоў выразна чулася доканне глушцоў. Мая спадарожніца — навуковы супрацоўнік Бярэзінскага запаведніка Таццяна Кутава, убачыўшы на маім твары здзіўленне, загадкава ўсміхнулася. На ўскрайку лесу яна паказала мне доўгі рад вальераў і растлумачыла:

— Гэта прыстанак нашых глушцоў. Яны тут гаюцца.

Песня ў няволі... Шмат сумнага ў гэтым словаспалучэнні, аднак у дадзеным выпадку яна не нараджала сумных думак. Аб лесе глушцоў, колькасць якіх скарачаецца пад уплывам урбанізацыі, гаспадарчай дзейнасці чалавека, непакоіліся рускія паліўніцтвазнаўцы яшчэ ў мінулым стагоддзі. Але ўсе спробы прыручыць лясога прыгажуня ніякіх вынікаў не далі. Глушэц выміраў. Цяжкасці прыручэння рэліктавай птушкі заключаліся ў яе неразгаданай біялогіі. Доўгі час даследчыкі не маглі зразумець, чаму глушэц, ад прыроды пазбаўлены тлушчавай аховы, не баіцца саракатградусных маразоў, трымаецца ўсю зіму на адной хвастай «дызце»? У той жа час у запарках, на ўсім гатовым, ён гіне праз месяц.

Першымі на гэтыя пытанні адказалі вучоныя Дарвінскага

заповедніка ў Валагодскай вобласці. Яны ўстанавілі, што ў кішэчніку глушца працуе своеасабліва «мікрафабрыка», якая перапрацоўвае шпулькі асобымі мікробамі ў спажывае, высокакаларыйнае рэчыва. Выкарыстоўваючы гэтае адкрыццё, дарвінцы паспрабавалі прыручыць глушцоў. Аднак прывыкшы да свабоды птушкі ў адца біліся аб сеткі вальераў і «аб'явілі галадоўку».

Таццяна Кутава прапанавала вывесці новае патомства глушцоў інкубатарным спосабам, а затым дабіцца некаторага рэканструкцыі «мікрафабрыкі» птушкі эвалюцыйным шляхам. «Падмануць» прыроду аказалася няпроста. Толькі пятае пакаленне глушцоў «згадзілася» праз шэсць гаўдзін пасля нараджэння прыняць замест мурашак і іх кукалак, як гэта звычайна бывала на волі, малака, кісламалочныя прадукты, курыныя яйкі.

Зараз у вальерах Бярэзінскага запаведніка такуюць 27 глушцоў, а ўсяго на 76 тысяч гектараў запаведніка іх прыпадае 460. Гэта, на думку вучоных, вельмі абнадзейваючы пачатак. Вядома, пакуль ні аб якіх глушчовых фермах не можа быць і гутаркі. Задача адна: выратаваць глушчовы род.

— Наш запаведнік створаны

ў 1925 годзе, — гаворыць яго дырэктар Юрый Чычыкін. — Ён знаходзіцца ў ста кіламетрах на паўночны ўсход ад Мінска, па суседстве з гарадамі Барысаў, Бягомль і буйнымі раённымі цэнтрамі. Цяжка нават уявіць сабе, што тут, у эпіцэнтры урбанізацыі, жывуць 52 віды млекакормячых, каля 200 відаў птушак, 33 — рыб, 5 — паўзуноў, 8 — земнаводных. Такі запаведнік, узяты ў каліцо цывілізацыі, — велізарная каштоўнасць для навукі. У ім ёсць участкі, дзе прырода з'яўляецца толькі «храмам», а ёсць такія, дзе яна — «майстэрня». Таму наш запаведнік падзелены на чатыры зоны: «Бярэзінскі рэзерват» — участак у 30 тысяч гектараў абсалютнай недаглыкальнасці. «Зона звычайнага рэжыму» — участак плошчай 20 тысяч гектараў, які пазней далучыцца да рэзервату, «эксперыментальна-запаветная тэрыторыя» — паўночная частка запаведніка плошчай 17 тысяч гектараў і «зона адпачынку і экскурсій» — з рэжымам прыроднага парку.

Зараз у запаведніку вядуцца работы па прыручэнню не толькі глушцоў, але і яшчэ некалькіх відаў знікаючых птушак, у тым ліку шэрых курапатак і цецерукоў.

Ю. САПАЖКОУ.

Максім ЛУЖАНІН

Колькі б ні найшло і ні нападала,
Першы снег — нікуды не ўцячэш!
Паляжы, мой пухляк, за прысадзі,
Пацурчы ручайкамі ля меж.

Ты збярэшся ў воблакі, каб выліцца,
Страпануцца грывамі дажджы,
Першы снег...
На лёгкай кроплі вільгаці
Восень хлеб замешвае ў дзяжы.

Гумар

— Вы ведаеце, Шарлота, я стала прыкмячаць, што людзі зараз намнога ветлівей, чым раней. Нядаўна, напрыклад, я спатыкнулася, уваходзячы ў аўтобус, і павалілася на прэдняй пляцоўцы. І што вы думаеце? Людзі, замест таго каб прайсці па мне, асцярожна пераступілі.

Дама прыйшла на прыём да вядомага нью-йоркскага касметолага. Ён уважліва аглядзеў яе твар і сказаў:

— Калі вы хочаце выглядаць сапраўды добра, вам спатрэбіцца пластычная аперацыя, якая будзе каштаваць дзевяць тысяч долараў.

— Але гэта занадта дорага!
— Тады я магу параіць вам сродак за тры долары.

— А што гэта за сродак?
— Густы велью.

— Я ўсё жыццё марыў стаць мараком.

— Чаму ж вы ім не сталі?
— Ведаеце, я вельмі расся-

ны чалавек і мог бы нарабіць на караблі бог ведае што: адкрыць не той кран або закрыць не тое, што трэба...

— І чым жа вы зараз займаецеся?

— Я служу ў аптэцы.

Прахожы — аўтатурысту:

— Скажыце, колькі каштуе дарога адсюль да Версала?

— Сорак франкаў, мсье.

— Так дорага! Давайце памяняемся месцамі, і я давязу вас туды за дваццаць!

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1897